

METODICKÝ POSTUP INTERPRETACE SPONTÁNNÍHO DĚTSKÉHO VÝTVARNÉHO PROJEVU

Přehled elementárních významů jednotlivých znaků v dětském výtvarném projevu v jejich mnohoznačnosti je výchozím materiálem pro diagnostickou syntézu a pedagogické rozvahy. Při práci s interpretací dětského výtvarného projevu je zapotřebí konfrontovat všechny své dosavadní poznatky o osobnosti dítěte s uskupením znaků identifikovaných v jeho výtvarném projevu. Tyto osobnostní charakteristiky jsou následně porovnány s výtvarně vyjádřenými výrazy osobnosti, přičemž může být provedena hlubší analýza příčin a souvislostí jednotlivých osobnostních aspektů.

Ačkoli bude dále přehled charakteristických uskupení znaků uváděn od méně složitých ke komplexním, v praxi postupujeme zásadně od celků k detailům. Je třeba mít na paměti, že detaily dostávají svůj specifický význam teprve v komplexu celku. Samotnému detailu bez kontextu nelze tudíž přiřadit žádný význam. Nejprve tedy hodnotíme kresbu jako celek (způsob provedení, velikost, umístění kresby, celkový dojem), a teprve pak na základě výskytu znaku, hodnoty jeho vyjádření a kombinací jednotlivých znaků přiřadíme odpovídající charakterovou kvalitu.

Základní představa o osobnostních charakteristikách dítěte se vytváří na základě interpretace celkového provedení kresby a dominantních znaků. Významy ostatních prvků základní představu dále rozvíjejí nebo jen potvrzují, ale mohou signalizovat i rozpory (vnitřní konflikty osoby nebo chybnou interpretaci). Za dominantní mohou být pokládány ty části kresby, které jsou nějakým způsobem zvýrazněny (tlakem, šrafováním, provedení zvláštním způsobem, opakovaně obtažené, odlišné od ostatních, často se v kresbě opakující, předimenzované, deformované, mimořádně pracné nebo naopak opomenuté apod.). Společná přítomnost znaků s opačnými významy na jedné kresbě není výjimkou. Interpretujeme je jako projev vnitřního rozporu v osobnosti nebo jako projev kompenzace.

Další detailní instrukce pro administraci byly uvedeny již dříve v textu.

Následující tabulka je pokusem o přehledné shrnutí významů jednotlivých znaků uváděných u jednotlivých proměnných v předchozím textu.

1. Posouzení **kresby jako celku**, způsobu provedení kresby a dominantních prvků, zohlednění spontánního komentáře dítěte v průběhu kresby.

2. Hodnocení podle umístění a velikosti kresby, **symbolika prostoru**, která je dále rozčleněna na proměnné:

- symbolika plochy
- velikost kresby
- sklon
- členitost.

3. Hodnocení kresby jako projektivního záznamu jemných pohybů ruky vycházející z poznatků **grafologie**, tedy:

- lineární charakteristiky ve smyslu
 - tlak
 - průběh čáry a tvar
 - úběžnost
 - rychlost a rytmus
- dynamika dětského výtvarného projevu
- zdůraznění.

4. **Téma** a jeho symbolický výklad vychází z předpokladů archetypálních významů konkrétních forem vyskytujících se v kresbě a analogií se symbolikou obsaženou v mýtech a kulturních tradicích s ohledem na symbolický význam motivů:

- lidská postava
- dům
- zobrazení zvířat
- strom
- živly.

5. **Barevnost** kresby ve smyslu preference barev a jejich kvality a její interpretace.

6. **Kontext** procesu vzniku dětského výtvarného projevu a **komentář** dítěte ke kresbě.

7. **Subjektivní posouzení úrovně kresby a celkový dojem** posuzovatele – jakým dojmem kresba působí, zpracováno pomocí komplexních dojmových znaků.

8. **Sumarizace získaných poznatků**

1. Posouzení kresby jako celku

→ Celkové posouzení samotné kresby – stanovení a pojmenování jejich základních charakteristik, výběr dominantních znaků.

→ kritéria hodnocení:

- kresba precizní, harmonická (kresba má logiku a řád) - jasné myšlení, harmonická struktura osobnosti
- kresba zmatená, nekoordinovaná, topící se v detailech – malá racionální kontrola, pudovost, instinktivní reakce
- kresba pružná a uvolněná - schopnost vyrovnat se s rozmanitostí a pružně reagovat
- toporná a rigidní se stereotypním opakováním, se sklonem k používání pravých úhlů – nepřizpůsobivost
- schématicčnost, mechanické opakování prvků - sklon k povrchnosti a nepružnosti v přizpůsobování se; snížený smysl pro realitu
- kresba přehledná, precizní, jasná - převaha racionální složky osobnosti, logika
- expresivní, dynamická, plasticky provedená kresba - převaha emocionality, prožívání
- opravy, překreslování, mazání - projev nejistoty
- kresba jednoduchá, střízlivá, upřímná, naivní – účelnost, racionalita, praktická orientace
- vyumělkovaná, přezdobená, afektovaná – smysl pro formu, reprezentativnost, fantazie
- kresba provedená svižně, s lehkostí – sangvinický temperament, čínorodost, pohotovost; extroverze
- těžkopádná, pomalá, neobratná (důležité vzít současně v úvahu vývojovou kvalitu kreslířské úrovně dítěte) – introverze, pomalé psychomotorické tempo; pasivita, závislost; pečlivost
- kresba smyslově bohatá, plná, barevná - převaha emocionality, prožívání
- strohá, bezbarvá, chudá - převaha racionální složky osobnosti, strohost, věcnost

- kresba rozhodná, pevná, sebevědomá – vitalita, sebevědomí, temperament
- nejistá, tenzní, nerozhodná, roztřesená – senzitivita, neprůbojnost, submisivní osobnost
- kresba kompozičně zaměřená na celek, vystihující podstatu
- kresba zaměřená na výčet detailů

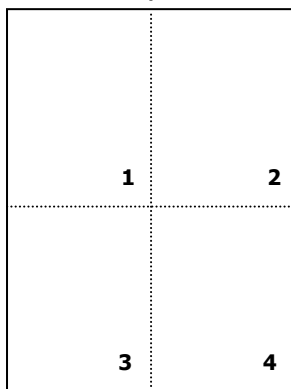
2. Symbolika prostoru

A) Symbolika plochy

- horní zóna - intelektuální a duchovní obsahy a jim odpovídající pocity
- střed kresby - vlastní já, vědomý život; zvládnutí středu kresby vypovídá o integritě ega
- spodní zóna - hmota, pudy, instinkty, materiální oblast; tělesné i eroticko-sexuální obsahy a kolektivní symboly vystupující z nevědomí
- levá strana - vztah k sobě samému, introverze, subjektivismus, přemýšlivost, až odstup od reality, zaměření na minulost
- pravá strana - vztah k druhým a vnějšímu světu; extraverze, směřování kupředu, k budoucnosti, potřeba naplnění, touha po novém; povrchnost, menší spolehlivost

Význam diagonál a směrovosti:

- ↖ nahoru doleva - obrácení pozornosti do vlastního nitra, stažení se do sebe, zábrany, obavy z kontaktu
- ↗ nahoru doprava - preference aktivity, ctižádost, prosazování se
- ↙ dolů doleva - naivně do sebe obrácený, obavy, nejistota, zablokovanost, zabrzděnost
- ↘ dolů doprava – naivní extraverze, hledání kontaktů

Symbolika kvadrantů plochy a umístění v:

- kvadrantu 1 - opatrné stažení se do pozice pasivního pozorovatele, projevy nejistoty, staženosti; lze usuzovat také na konzumní až parazitický přístup k životu
- kv. 2 - přehnaná aktivita, překompenzované pocity méněcennosti, až nutková potřeba prosadit se
- kv. 3 - projev regrese, tendence vyhnout se
- kv. 4 - zvýšená závislost na pudech a instinktech, nevyzrálá, primitivní snaha po prosazení se

B) Velikost kresby

→ obecně vypovídá o způsobu sebehodnocení; vitalitě, síle impulzů, způsobu prožívání

- velká kresba – dobré sebevědomí, činorodost, aktivita; extroverze; dobrý sociální kontakt; snaha zdůraznit se; dominance
 - + dobrá úroveň kresby - smysl pro nadšení, velkomyslnost, podnikavost, expanzivita
 - + nízká úroveň - vypínavost, sebezpochybnost, nedůslednost, lehkomyšlnost - jde více o obraz přání než reálných možností
 - + pomalé tahy a výrazné obohacení - domýšlivost, samolibost; kompenzace pocitů méněcennosti
- kresba zaplňuje celý prostor - nutková snaha vše obsáhnout, přehnaná expanzivita; afektivní labilita; kompenzace pocitu nedostačivosti; nedozrálost
- kresba malé velikosti – malý dynamický náboj; malá sebedůvěra, pocity méněcennosti, vnitřní úzkost; opatrnost, nejistota; smysl pro detail, schopnost koncentrace, věcnost, skromnost, nenáročnost; senzitivita až vztahovačnost
 - + dobrá úroveň kresby - věcnost, sebekritičnost, skromnost, trpělivost, schopnost koncentrace; zaměřenost na detail
 - + nízká úroveň - nedostatek sebedůvěry, neprůbojnost, nevyrovnanost, labilita
 - + pravidelnost - vytrvalost, pracovitost, smysl pro povinnost
- nápadně malá kresba (cca menší než 4 cm) - projev vážných psychických potíží

C) Sklon

→ obecně vypovídá o míře racionální kontroly – emočního ladění; intro - extroverze

- naklonění kresby doprava - extraverte, dobrý sociální kontakt, přizpůsobivost, zájem o druhé, převaha emocí nad racionalitou; slabší vůle, nezdrženlivost, malá soustředěnost; impulzivita
- naklonění kresby vlevo – introverze; slabý dynamický náboj, odklon od ostatních, zdrženlivost; převaha racionálního zaměření; nerovnováha a nevyváženost; obranný postoj; potlačování emocí; vzdor; sklon k vnitřní neurotické tenzi
- výrazná variabilita sklonu - emoční labilita

D) Členitost

→ obecně vypovídá o bohatosti a strukturovanosti psychického života

- dobře strukturovaná kresba - jasnost myšlení a organizační schopnosti; racionalita
- organická, méně strukturovaná kresba - nejasnost, zmatenost, impulzivnost; spontánnost, tvořivost; emocionalita, vitalita, živost

3. Grafické komponenty dětského výtvarného projevu v grafologickém pojetí

A) Lineární charakteristiky

1. Tlak

- slabý tlak – malá sebedůvěra, ustrašenost, zábrany; citlivost, jemnost, neprůbojnost; schopnost přizpůsobit se
- silný tlak - energičnost, činorodost, rozhodnost, vitalita; temperament; odolnost vůči zátěži; agresivita, těžkopádnost, křečovitost
- dynamicky střídaný tlak - osobnostní integrita, celková vyrovnanost
- tlakové bloky - afektivní labilita, nevyrovnanost; neurotické tendence; afektovanost

2. Průběh čáry a tvar

- převaha oblých tvarů a křivek - mírnost, citlivost a otevřenost; přizpůsobivost, sociální dovednosti
- přímky a úhly – podnikavost, smysl pro realitu; tvrdohlavost, bezohlednost, citový chlad; úzkostnost
- křečovitě a ostré čáry – úzkostnost, tenze
- rovnováha mezi přímkami a křivkami - impulzivita pod kontrolou

- dlouhé nepřerušované tahy - sebekontrola, rozvážnost, kombinační schopnosti
- drobnějším prvky, tečky apod. - úzkostlivá pečlivost; impulzivita
- pevný jistý tah – rozhodnost, jistota
- linie nejisté, přerušované – nejistota, úzkostnost; únava, ochablost
- otevřenost lineárních tvarů – otevřenost, přístupnost, vnímavost, citlivost
- + orientace kresby doprava - přátelskost, sociabilita
- uzavřenost, spojitě linie - uzavřenost a neproniknutelnost
- + ochranné tvary - bariéry v sociálním kontaktu
- obohacení kresby – smysl pro formu; reprezentativnost, snaha dělat dojem, smysl pro detail; dobrá fantazie
- zjednodušení – upřímnost; účelnost; racionální typ; postrádá fantazii
- přeškrtavání, začerňování, gumování, opakované obtahování a zesílená místa kresby – nedostatečná sebedůvěra; snaha potlačit to, co by mohlo vyjít najevo

3. Úběžnost

→ obecně vypovídá o zaměření extro- a introverze, vztahu k sociálnímu okolí

- pravoběžnost - extraverte, podnikavost, sociální přizpůsobivost, dobrý sociální kontakt; labilita, ukvapenost, touha po poznání a zážitcích; spontánnost, otevřenost, přirozenost
- levoběžnost - introverze, uzavřenost; stálost, sebeovládání; egoismus; obtížnější adaptabilita; obtíže v sociálním kontaktu; soustředěnost, zvnitřnění, rozjímání, snění; smysl pro tradiční hodnoty, nejistota vůči okolnímu světu, plachost

4. Rychlost a rytmus

- pomalý tah, nejisté vedení čáry - nerozhodnost, pasivita, neprůbojnost; plachost, bojácnost; schopnost koncentrace, hluboké ponoření do problému
- + obsahová chudost a nedostatek detailů - pomalejší psychomotorické tempo, flegmaticčnost
- rychlá kresba provedená větším tlakem - temperament, činorodost, živost, impulzivita; horší schopnost koncentrace; nestálost
- + dynamický tah, rozmáchlá, rozhodná čára – spontánnost, nebrzděnost

B) Dynamika dětského výtvarného projevu

→ obecně vypovídá o temperamentových kvalitách, dynamice projevů

- hypokinetický grafický projev (brzděný pohyb bez rozmachu, menší velikost forem, nevýrazný tlak, pomalejší tempo provedení, levoběžnost, projev postrádá dynamický náboj) – nízká spontaneita, pasivita, nerozhodnost, nedůraznost, neprůbojnost; zdrženlivost, rozvaha, volné psychomotorické tempo; introverze
- hyperkinetický grafický projev (rozmáchlost, pravoběžnost, rychlost, nebrzděný pohyb, celkový obraz neharmonický) – dynamická osobnost, rozhodnost, průbojnost; nebrzděnost projevů, nerozvážnost, nezdrženlivost, nestálost, pohyblivost; afektivní labilita

C) Zdůraznění – podhodnocení

→ zdůraznění je realizováno jako: zvětšení, rozšíření, plnost, zesílení tlaku, obohacení aj.

- zdůraznění pohybu - převaha emocí, pudů, vitálních cílů a bezprostředních citových zážitků
- zdůraznění formy - převaha vědomí, záměrů, stylizovanosti; předstírání
- zdůraznění horizontálních tahů - bázlivost, slabost, sebeochranitelské tendence; feminita
- zdůrazněné vertikální tahy - odhodlanost, rozhodnost, průbojnost; hyperaktivita; maskulinita
- opakovaně obtažené, zesílenou čarou nebo jinak zdůrazněné prvky a části kresby (šrafování, stínování) – akcentovaný význam dané části, náznak tenze
- zvláštní pozornost věnovaná některé části kresby (opravy, gumování) – naznačení konfliktu v dané oblasti, úzkost, nejistota
- významná jsou i místa, kde je kresba nedotažená, neprokreslená stejnou měrou jako zbytek kresby, nebo kde část kresby chybí – může poukazovat na problematiku či popírání dané oblasti

4. Téma a jeho symbolický výklad

→ interpretace vychází z prostého popisu zobrazení tématu v kresbě, příp. specifik zobrazení

A) Lidská postava

→ kdo je v kresbě zobrazen; pokud se vyskytuje v kresbě více postav, komu se postava dítěte nejvíce podobá - s kým se identifikuje

- velikost postavy, umístění, tlak, kvalita linie, spontaneita/ rigidita provedení
- tvář - rysy a výraz, velikost hlavy v poměru k tělu; vyrovnanost/ nevyrovnanost osobnosti, nálada, emoční problémy, komunikační a adaptační potíže
- vlasy – vitalita, erotické vlivy (bohaté kadeře); nenakreslené vlasy – projev úzkosti
- oči – otevřené – extraverte, zavřené – introverte; velké prokreslené oči – vztahovačnost, tendence poutat pozornost
- ústa – prostředek komunikace, obraz orálních přání; chybějící ústa – problémy ve vztazích a komunikaci; ústa s vyceněnými zuby – agresivita
- ruce – sociabilita, snadnost a ochota při navazování kontaktu; vynechané ruce – důsledek pocitů viny, obtíže ve vztahu k lidem
- nohy - odraz rovnováhy a opory těla, fyzické a psychické schopnosti, sebejistota

B) Dům

→ vlastní obraz dítěte, obraz těla, vospělost, kontakt s realitou, citová zralost

- velikost domu a umístění v prostoru:
 - dům umístěný uprostřed, otevřená okna, dveře – přívětivost, otevřenost, živost
 - malý dům, nevyužitá plocha papíru, okna malá nebo chybí – poruchy afektivity
- způsob provedení domu (dveře, okna, výzdoba) – jak dům působí: otevřeně/uzavřeně, nedobytně, vlídně, přátelsky, bydlí se v něm
- způsob provedení okolí domu (cesty, stromy, zahrady, ploty) – jak je dům přístupný, chráněný, opevněný
- dveře - schopnost ke kontaktu; otevřené dveře - silná potřeba citové vazby, vynechání dveří – uzavřenost, stažení se
- okna - nepřítomnost - uzavřenost, strach, nemožnost nahlédnutí do nitra
- střecha - symbol myšlení a fantazie
- kouřící komín - symbol tepla ve vztazích nebo jeho potřeba
- dům – zámek - defenzivní postoje
- zámek, vysoký dům, mrakodrap - grandiózní očekávání, narcistické sebepřeceňování

C) Zobrazení zvířat

→ zvíře může představovat samotné dítě a jeho vztahy k vnějšímu světu, způsob nevědomého vyjádření emotivity; zvířata mohou symbolizovat intuitivní, neracionální nebo nevědomou stránku osobnosti

→ obrázky zvířat mají narativní charakter nebo jsou inspirovány ilustrací či filmem; aby na ně mohlo být pohlíženo jako na symbol a mohly být interpretovány je nutné, aby se motiv zvířete opakoval

- domácí zvířata – dobré sociální přizpůsobení dítěte; touha dítěte být hýčkáno, mít normální rodinu
- zvířata v hnízdě, pelíšku - potřeba náležení
- divoká, dravá zvířata - kompenzace agresivity a nepřipustných pudových tendencí; úzkostné stavy
- ptáci a ryby – pocit pohody, štěstí; vyrovnanost
- dinosauři - projekce úzkosti, nevědomé pudové tendence
- výlučně zvířecí kresby - problémy v sociálních vztazích

D) Strom

→ symbolické zobrazení sebe sama, neuvědomovaná či nevědomá představa o sobě a svém postoji k vnějšímu světu; symbol růstu a plodnosti, síly a tajemství

- srdce stromu (místo napojení větví na kmen) – střed Já; symbolizuje vyzrálou osobnost
- velikost kresby – úroveň osobního sebevědomí, snahy zdůraznit se
- kořeny – zakotvení, orientace na minulost, tradice apod.
- základna a pata kmene – zázemí, stabilita
- kmen – odolnost, stabilita, pocit životní síly, síla ega
- díry v kmeni - prožitá traumata
- koruna – naplnění současnosti, postavení ve světě, přítomnost
- větve – vnitřní uspořádanost osobnosti; vztah k okolí
- listy, plody – prožívání, emotivita; povrchnost

E) Živly

→ zobrazení živlů, objektů na obloze (např. hvězdy, sníh, déšť, vlny apod.) nemusí mít symbolický význam v každém případě, často mohou plnit jen dekorační a ornamentální funkci, která nemá hlubší subjektivní smysl

- slunce – symbol jednoty a harmonie; symbol otcovské autority a její vliv
- měsíc - symbol noci, tajemství; úzkost
- země - stabilita, bezpečí, rovnováha; ženský symbol
- voda - symbol nevědomí; ženský symbol
- oheň – symbol pro světlo, teplo, mužnost, slávu; transformace destrukčních pudových tendencí

5. Barevnost kresby

→ barevnost umocňuje obsah i dojem z kresby; barva vyjadřuje intenzitu a stav emočního života

→ následující nabízené interpretace barev nejsou obecně platné, vždy je při interpretaci barev nutné přihlížet ke konkrétnímu individuálnímu kontextu

- přiměřená barevnost (alespoň 3 barvy) – dobrá adaptace
- chudá barevnost – citová prázdnota, příp. asociální tendence

- preference v použití červené, žluté, oranžové; výraznější teplá barevnost kresby - extroverze
- preference v použití modré a zelené; méně barev ve studenějších odstínech – introverze

- červená – emocionalita, vitalita, aktivita, síla, odolnost; agresivita; hyperaktivita; pokud chybí – pasivita, problémy v seberealizaci
- modrá – klid, mírnost, vyrovnanost; racionalita; pasivita; smysl pro povinnost, konzervativní tendence; dobrá adaptace; sebekontrola; nevědomí; barva matky
- žlutá – aktivita, činnost, zvědavost; pocit síly, sebevědomí; otevřenost, lehkost; samostatnost, odvaha; potřeba uvolňovat konflikty; barva otce
- zelená - klid, stálost, vytrvalost; síla, energie; sociální citění; strach, nebezpečí; pocit povinnosti a poslušnosti
- hnědá - trpělivost, spolehlivost; konformita, pocit povinnosti; pasivita; potřeba citového bezpečí; konflikty; problémy v sebehodnocení
- fialová – neklid, nezralost, úzkost; obtíže v adaptaci; snivost, bohatý vnitřní život, představitost
- černá – úzkost; introverze, bohatý vnitřní život; nevědomí, tajemství; výhradní používání černé – trauma, deprese

6. Kontext procesu vzniku dětského výtvarného projevu a komentář dítěte ke kresbě.

→ Kontext výtvarného projevu, tedy za jakých obecných a individuálních podmínek se proces kreslení odehrává a průběžný komentář dítěte při práci jsou jedněmi z nejpodstatnějších prvků pro interpretaci dětského výtvarného projevu. Verbální popis dítěti napomáhá ve strukturování a usměrňování procesu kreslení, je prvořadým

prostředkem vysvětlení kresby, pomocí kterého dítě doplňuje vizuálně nepřesné zobrazení.

→ Pokud je to možné, podrobně zaznamenáváme vyprávění dítěte v průběhu procesu kreslení. Do procesu nevstupujeme vůbec nebo pouze s doplňujícími otázkami, které nemají sugestivní charakter.

→ V průběhu kreslení si všímáme rovněž sociálních interakcí dítěte, nápodoby či modelování.

→ Po ukončení procesu kreslení se můžeme zpětně dotázat na případné nejasnosti v kresbě. Otázky by měly být otevřené bez sugestivního zabarvení.

→ Veškeré komentáře, průběžné i zpětné, zaznamenáváme a doplňujeme do celkového obrazu interpretace.

→ Pokud u některé kresby nebylo možné pozorovat proces přímo, je třeba získat alespoň dodatečný komentář a vysvětlení dítěte.

→ V průběhu procesu kreslení sledujeme a zaznamenáváme kontext, do něhož mezi jinými patří např.:

- zamýšlení se nad procesem a okolnostmi vzniku kresby
- rozbor způsobu provedení
- volba výtvarných prostředků a způsob práce
- přístup dítěte k úkolu a zadání
- rychlost tvorby
- spontaneita X váhání
- opravy a inhibice
- mechanismy obrany - zakrývání ploch tmavou barvou, zničení výtvaru, schematičnost kresby, nechuť pracovat s výtvarným materiálem pro strach ze znečištění
- sociální interakce, schopnost kooperace, potřeba samostatnosti
- samostatnost X nápodoba, modelování
- úzkostné reakce - gumování a opravy

7. Subjektivní posouzení úrovně kresby a celkový dojem

→ úroveň výtvarného projevu může obecně vypovídat o míře vnitřní integrity osobnosti, schopnosti percepce vnější reality, přiměřenosti reakcí na podněty a schopnosti řešit úkoly; celková úroveň rozumových schopností (s ohledem na další kvality)

→ sestává z posouzení tří znaků:

- prostorové uspořádání kresby (horizontální a vertikální rozvržení plochy)
- posouzení originality forem

- celková úroveň kresby

→ Jednotlivé znaky a úroveň jejich provedení můžeme celkově zhodnotit na škále 1 – 10 (5-6 průměr, 1-2 výrazný nadprůměr, 9-10 výrazný podprůměr). Přiřazeným adjektivem postihneme charakter úrovně výtvarného projevu a z něj vyvozených symbolických hodnot.

→ Kategorie napomáhá shrnout jednotlivé symptomatické poznatky do širšího rámce, umožňuje postihnout specifické zbarvení osobnosti, kulturní úroveň, dominující a determinující tendence.

8. Sumarizace získaných poznatků

→ Celek práce s interpretací dětského výtvarného mohou tvořit následující etapy:

- Celostní dojemová etapa (viz text výše).
- Proces poznávání:
 - analýza grafických jevů vyskytujících se v kresbě podle interpretačního schématu
 - následná syntéza, tedy třídění jevů - např. podle charakterologických trsů: inteligence a způsob její realizace, prožívání a podíl emocionality a racionality v něm, vitalita a způsob hospodaření s ní, volní kvality, představy o sobě samém, vztahy k druhým lidem apod.
- Proces pochopení:
 - shrnutí do komplexního pohledu na osobnost
 - proniknutí do psychologického systému osobnosti, vztahů a souvislostí mezi částmi struktury osobnosti, multidimenzionální náhled
 - verifikace závěrů psychognostickými informacemi z jiných zdrojů (anamnestické informace od rodičů, učitele, příp. psychodiagnostické techniky apod.).
- Aplikace získaných poznatků do pedagogicko-psychologické praxe – psychagogická doporučení a výstupy pro optimální způsobu podpory a rozvoj osobnosti dítěte v rámci pedagogického procesu.